

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Josefa Fialy a soudců Jana Filipa a Pavla Šámala (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelky **E. P.**, zastoupené JUDr. Janem Paroulkem, advokátem, sídlem Čelakovského 1859/6, Blansko, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. května 2021 č. j. 5 To 17/2021-1250 a rozsudku Okresního soudu ve Vyškově ze dne 19. října 2020 č. j. 1 T 7/2020-1207, za účasti **Krajského soudu v Brně** a **Okresního soudu ve Vyškově**, jako účastníků řízení, a **K. S.**, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. května 2021 č. j. 5 To 17/2021-1250 a rozsudkem Okresního soudu ve Vyškově ze dne 19. října 2020 č. j. 1 T 7/2020-1207 byla porušena práva stěžovatelky zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Postupem orgánů činných v trestním řízení při šetření dopravní nehody ve věci vedené u Okresního soudu ve Vyškově pod sp. zn. 1 T 7/2020 byla porušena práva stěžovatelky zakotvená v čl. 6 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

III. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. května 2021 č. j. 5 To 17/2021-1250 a rozsudek Okresního soudu ve Vyškově ze dne 19. října 2020 č. j. 1 T 7/2020-1207 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejích ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Současně napadá postup orgánů činných v daném trestním řízení a navrhuje, aby Ústavní soud vyslovil, že postupem příslušných orgánů činných v trestním řízení došlo k porušení jejího práva na účinné vyšetřování a práva na soudní ochranu podle čl. 6 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že Okresní soud ve Vyškově (dále jen „okresní soud“) napadeným rozsudkem podle § 226 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, zprostil vedlejší účastnici obžaloby Okresního státního zastupitelství ve Vyškově (dále jen „okresní státní zastupitelství“) pro skutek, v němž byl spatřován přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, neboť nebylo prokázáno, že skutek spáchala vedlejší účastnice. Daný skutek spočíval (zkráceně uvedeno) v tom, že dne 4. 4. 2015 vedlejší účastnice řídila v době kolem 11:30 hodin osobní motorové vozidlo zn. Nissan Navara Double s připojeným vozíkem, na kterém převážela náklad kovového odpadu, přičemž nezajistila bezpečnou přepravu tohoto nákladu, za jízdy došlo při rychlosti cca 90 km/h k uvolnění plechového předmětu z přívěsu, kdy tímto jednáním porušila ustanovení § 5 odst. 1 písm. i) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, uvolněný plech se samovolně vznesl a vytvořil náhlou a neočekávanou překážku pro řidiče osobního motorového vozidla D. P. (manžela stěžovatelky), který jel za vozidlem vedlejší účastnice ve vzdálenosti cca 25 m, jenž neadekvátně vyhodnotil situaci a nesprávně reagoval na uvolněný plech vyhýbáním vpravo a bržděním, přitom najel pravými koly svého vozidla mimo vozovku do nebezpečného terénu a ve snaze najet opět na vozovku uvedl své vozidlo do levotočivého smyku, přejel do protisměrného jízdního pruhu, kde se střetl s protijedoucí nákladní soupravou a následně i s dalšími vozidly účastníků silničního provozu. V důsledku střetu vozidel utrpěl řidič D. P. poranění mozku, plic, srdce, jater a ledviny a na následky těchto zranění na místě zemřel, jeho spolujezdkyně na předním sedadle N. P. (dcera stěžovatelky) utrpěla poranění mozku, plic a jater, kterým na místě podlehl.

3. Okresní soud na základě učiněných skutkových zjištění shledal, že i přes rozsáhlé dokazování nebyla najisto a bez důvodných pochybností ztotožněna osoba, která řídila předmětné motorové vozidlo zn. Nissan Navara Double. Zdůraznil, že i když se vedlejší účastnice bezprostředně po nehodě označila za řidičku, od počátku zahájení trestního stíhání uvádí, stejně jako mimo jiné i její manžel, že ona skutečně vozidlo v dané době neřídila, navíc ani na základě dalších důkazů nelze bez pochybností uzavřít, že vozidlo řídila vedlejší účastnice. Naopak po provedeném dokazování a zhodnocení všech důkazů jednotlivě i ve vzájemném kontextu okresní soud dospěl k závěru, že předmětné vozidlo řídil muž. Podotkl, že logicky nelze vyloučit, že vedlejší účastnice mohla mít důvod chránit osobu blízkou, svého manžela, ovšem o jaký důvod šlo, by bylo jen spekulativní uvažovat. Na místě činu nebyla u přítomných osob provedena žádná orientační zkouška na návykové látky. Podle okresního soudu bylo za daných okolností možno akceptovat, že vedlejší účastnice vzala původní vinu za nějaké pochybení na sebe, aniž by domyslela důsledky. Proto po nehodě respektovala i blokový poukaz k úhradě pokuty za přestupek v dopravě ve výši 2 000 Kč. Tento blokový poukaz však není sám o sobě ani v kontextu ostatních provedených důkazů stěžejním důkazem. Učiněné důkazy svědčí podle okresního soudu pouze o tom, že skutek se stal a že spoluzavinění a prvotní vinu na fatálním následku a na dopravní nehodě nese řidič vozidla Nissan Navara Double jedoucí s přívěsným vozíkem, který nezabezpečil dostatečně nebezpečný náklad. Jednoznačná vina vedlejší účastnice se však orgánům činným v trestním řízení bez důvodných pochybností podle názoru okresního soudu objasnit nepodařila.

4. Odvolání státního zástupce okresního státního zastupitelství Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením odmítl podle § 256 trestního řádu. Ztotožnil

se s názorem okresního soudu, že ve věci není dán žádný přímý důkaz ani ucelený řetězec důkazů nepřímých, na základě nichž by mohl být učiněn přesvědčivý a spolehlivý závěr o tom, že předmětné vozidlo řídila právě vedlejší účastnice. K námitce státního zástupce, že oznamovatelem předmětné události byla vedlejší účastnice, krajský soud uvedl, že tato skutečnost rozhodně nemůže svědčit o tom, že by vedlejší účastnice měla být řidičkou předmětného vozidla zn. Nissan Navara Double. Tvrdila-li vedlejší účastnice v průběhu šetření dopravní nehody, že byla řidičkou daného vozidla, tak k tomuto jejímu sdělení ve formě toliko podaného vysvětlení nelze přihlížet jako k důkazu. Po převzetí usnesení o zahájení trestního stíhání i u hlavního líčení vedlejší účastnice uvedla, že příslušný trestný čin nespáchala a k otázce, zda ví, kdo vozidlo řídil, odmítla vypovídat. Stejně tak učinil i manžel vedlejší účastnice L. S. Svědek D. D. také odmítl vypovídat s tím, že L. S. mu byl za svědka, a proto vedlejší účastnici považuje za osobu blízkou, což doložil výpisem z Knihy manželství Městského úřadu B. Skutečnost, že by předmětné vozidlo řídila vedlejší účastnice, nebylo podle krajského soudu možno dovodit ani z výpovědi svědků J. B. a O. R., když poukázal na nepřesvědčivost a zmatenost jejich výpovědí. Ani z pokutového bloku, jímž byla vedlejší účastnici uložena bloková pokuta, se podle krajského soudu nepodává, že by byla pokuta ukládána vedlejší účastnici jako řidičce. Pokuta byla vedlejší účastnici uložena za řádné nezabezpečení přepravovaného nákladu, nikoliv za řízení motorového vozidla s nezabezpečeným nákladem. Krajský soud rovněž poukázal na výpovědi dalších svědků, zejména svědka V. B., který uvedl, že „z místa řidiče vystupuje muž a paní běžela jako spolujezdkyně“. K prokázání viny vedlejší účastnice byly předloženy toliko nepřímé důkazy, a to výpovědi svědků J. B. a O. R. (jejichž věrohodnost je poměrně snižována nepřesnostmi v jejich výpovědích) a dále blok na pokutu, oproti nimž stojí výpověď svědka V. B. a zčásti i svědkyně I. B. Ve shodě s názorem okresního soudu proto krajský soud uzavřel, že nelze vyloučit reálnou možnost, že řidičem předmětného vozidla mohla být i jiná osoba.

II.

Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti předně podrobně popisuje dosavadní průběh trestního řízení a dále uvádí, že trestní řízení nebylo vedeno v souladu se zásadou procesní ekonomie a hospodárnosti řízení, neboť musela opakovaně činit podání vůči policejním orgánům a státním zastupitelstvím, které nepostupovaly v souladu se zásadou oficiality a legality trestního řízení, a stejně tak činily i rozhodující obecné soudy. Poukazuje na to, že policejním orgánem Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Vyškov, Oddělení obecné kriminality (dále jen „policejní orgán I.“), bylo již dne 4. 4. 2015 pod č. j. KRPB-84455-9/TČ-2015-061271 zahájeno šetření ve věci dané dopravní nehody, kdy původně byl za podezřelého označen zemřelý řidič D. P. Následně bylo usnesením ze dne 14. 8. 2015 č. j. KRPB-84455-104/TČ-2015-061271-VK rozhodnuto o odložení věci, jelikož trestní stíhání jmenovaného bylo nepřípustné. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka stížnost, která byla usnesením okresního státního zastupitelství ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. ZT 116/2015 jako nedůvodná zamítnuta. Na toto usnesení reagovala stěžovatelka podáním k Nejvyššímu státnímu zastupitelství, nazvaném jako „Stížnost na vyšetřování dopravní nehody a jeho závěry a návrh na postup podle § 12 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství“ (dále jen „zákon o státním zastupitelství“). Nejvyšší státní

zástupce však konstatoval, že prověřování bylo provedeno v dostatečném rozsahu a kontrolu spisu nenařídil. Následně pak stěžovatelka opět adresovala podání Nejvyššímu státnímu zastupitelství označené jako „Věc č. j. KRPB-84455-104/TČ-2015-061271-VK, žádost o přezkoumání případu z důvodu zjištění nových skutečností“, jehož součástí byl i na žádost poškozených vypracovaný znalecký posudek Ústavu soudního inženýrství Vysokého učení technického v Brně ze dne 14. 7. 2017. Až na základě tohoto podání postoupilo Nejvyšší státní zastupitelství věc okresnímu státnímu zastupitelství s pokynem pokračovat v trestním řízení a doplnit dokazování. Rozhodnutím ze dne 21. 11. 2017 došlo vzhledem k důkazní a právní složitosti ke změně příslušného policejního orgánu a věci se dále zabýval policejní orgán Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, 1. oddělení v Brně (dále jen „policejní orgán II.“). Policejní orgán II. následně opětovně usnesením ze dne 26. 7. 2018 rozhodl o odložení věci z důvodu nepřípustného trestního stíhání proti zemřelému. Toto usnesení stěžovatelka napadla stížností a věc byla předložena Krajskému státnímu zastupitelství v Brně (dále jen „krajské státní zastupitelství“), které rozhodnutím ze dne 3. 1. 2019 č. j. 1 KZT 715/2018-33 dospělo k závěru, že stížnost je důvodná a že prvotním hybatelem nehodového děje bylo uvolnění nedostatečně zajištěného přepravovaného kovového nákladu z přívěsného vozíku taženého vozidlem Nissan Navara Double, v důsledku čehož vzniklo důvodné podezření ze spáchání trestné činnosti osobou řidiče tohoto vozidla, přičemž bylo nutné za účelem jeho objasnění doplnit dokazování. Až na základě zmíněného rozhodnutí krajského státního zastupitelství bylo usnesením policejního orgánu II. ze dne 15. 7. 2019 č. j. KRPB-84455-261/TČ-2015-060071-DH zahájeno trestní stíhání vedlejší účastnice.

6. Stěžovatelka je přesvědčena, že ústavní stížností napadenými rozhodnutími došlo k porušení jejího práva na účinné vyšetřování podle čl. 2 Úmluvy, jehož součástí je právo pozůstalých na objasnění skutkových okolností, za nichž došlo k úmrtí blízké osoby, a rovněž k porušení práva na soudní ochranu. Zdůrazňuje, že musela opakovaně činit podání vůči policejním orgánům a státním zastupitelstvím za účelem řádného objasnění věci, přičemž tyto orgány pochybily, neboť nepostupovaly v souladu se zásadou legality a oficiality trestního řízení. Stejně tak postup rozhodujících soudů nevedl podle stěžovatelky k řádnému objasnění věci, čímž došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv. Poukazuje na četnou judikaturu Ústavního soudu týkající se práva na spravedlivý proces, práva na účinné vyšetřování a opomenutých důkazů. Má za to, že ve věci nebylo řádně provedeno dokazování a rozhodující soudy svá rozhodnutí dostatečně neodůvodnily. Za opomenutý důkaz považuje výpověď svědka D. D., který byl spolujezdcem ve vozidle Nissan Navara Double a který odepřel výpověď s tím, že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou, neboť mu manžel vedlejší účastnice byl za svědka na svatbě. Příslušné soudy podle stěžovatelky neodůvodnily, proč umožnily jmenovanému svědkovi nevypovídat, když z žádné objektivní skutečnosti nevyplývalo, že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou. Ze skutečnosti, že jde o kamaráda manžela vedlejší účastnice, nelze podle ní bez dalšího vyvozovat, že má blízký vztah i s manželkou svého kamaráda.

III.

Vyjádření účastníků řízení

7. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu okresní soud, krajský soud, okresní státní zastupitelství a krajské státní zastupitelství, aby se vyjádřily k ústavní stížnosti.

8. Okresní soud ve vyjádření odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a k osobě svědka D. D. uvedl, že v souladu s § 100 odst. 1, odst. 2 trestního řádu shledal, že zmíněný svědek je osobou oprávněnou v dané věci nevypovídat, neboť by si pravdivou výpověď mohl přivodit nebezpečí vlastního trestního stíhání či osob v poměru k němu v poměru obdobnému osobám blízkým.

9. Krajský soud plně odkázal na obsah svého napadeného rozhodnutí s tím, že je přesvědčen, že jeho postupem ani postupem okresního soudu ve věci nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces, neboť bylo nutno s ohledem na celkovou důkazní situaci postupovat v souladu s pravidlem *in dubio pro reo*.

10. Okresní státní zastupitelství ani krajské státní zastupitelství nevyužila možnosti vyjádřit se k ústavní stížnosti, čímž nastoupila domněnka, že se vzdala postavení vedlejších účastníků řízení. Ústavní soud proto s nimi jako s vedlejšími účastníky dále nejednal.

11. Ústavní soud nepovažoval za nezbytné zasílat vyjádření účastníků řízení stěžovatelce k replice, neboť se v nich neobjevily žádné nové či pro věc důležité argumenty.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že stěžovatelka byla účastnicí daného trestního řízení proti vedlejší účastnici v postavení poškozené a s ohledem na § 43 odst. 1 trestního řádu je třeba ji považovat i za účastnici řízení o vině a trestu, neboť jí příslušným trestným činem byla způsobena jako sekundární oběti újma, a podle uvedeného ustanovení se její postavení v trestním řízení nevyčerpává jen možností navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal, ale má právo činit i návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65 trestního řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit, a to nejenom ve vztahu k adheznímu řízení, ale i k řízení o vině a trestu (srov. i § 43 odst. 4 trestního řádu o prohlášení poškozeného, který je obětí trestného činu, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život). To je v souladu s novým chápáním poškozeného (oběti trestného činu, včetně sekundární oběti, již je i stěžovatelka ve smyslu § 2 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů) jako subjektu trestního řízení, jakož i posílením práv poškozeného na základě posledních novelizací trestního řádu (srov. i novou základní

zásadu trestního řízení – zajištění práv poškozeného v § 2 odst. 15 trestního řádu), který bude moci dosáhnout již v trestním řízení úplné satisfakce, a to nejenom v materiálním smyslu (náhrada škody, nemajetkové újmy atd.), ale i ve smyslu vyrovnání se s nepříznivými následky trestného činu, čímž je odstraňován určitý dlouhodobě pociťovaný deficit právní úpravy a vyvažováno postavení poškozeného ve vztahu k postavení obviněného (obžalovaného).

13. Ústavní stížnost byla tedy podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu pojednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (proti usnesení krajského soudu nemohla podat dovolání ani žádný jiný procesní prostředek ochrany práva ve smyslu § 72 a 75 zákona o Ústavním soudu a neučinil tak ani nejvyšší státní zástupce, proto jde vůči ní o završený tvrzený zásah do základních práv).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřazen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

A. Obecná východiska

a) k dokazování v trestním řízení a k právu odepřít výpověď

15. Trestní řízení je ovládáno řadou zásad, mezi nimi i zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, zásadou vyhledávací (§ 2 odst. 5 trestního řádu) a zásadou volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 trestního řádu). Povinností všech orgánů činných v trestním řízení je využít všech nabízejících se důkazních prostředků, a to včetně svědeckých výpovědí k tomu, aby stupeň jistoty o průběhu skutkového děje byl co nejvyšší. Přitom podle § 214 a 215 trestního řádu má obžalovaný v hlavním líčení právo se po provedení každého důkazu k němu vyjádřit a také vyslýchané osobě položit otázky, čímž soud poskytuje obžalovanému přiměřenou a dostatečnou možnost zpochybnit každý důkaz, a to včetně svědecké výpovědi a vyslechnout osobu, která svědecktví učinila [srov. náleží ze dne 2. 7. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 1/07 (N 122/50 SbNU 57)].

16. Soud jistě není vázán důkazními návrhy absolutně a jeho povinností není provést všechny navržené důkazy, ale právě ty, jež vedou ke zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Soud je oprávněn v rámci svého nezávislého rozhodování dospět k závěru, že další dokazování není v projednávané věci nezbytné, neporuší-li tímto závěrem zásady trestního řízení, resp. spravedlivého procesu vůbec. V odůvodnění každého rozhodnutí ovšem musí být skutkový děj co nejpřesněji popsán a přesvědčivě vyložen. Podle ustanovení § 125 trestního řádu musí soud v rozsudku stručně vyložit, které skutečnosti vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporují. Z odůvodnění musí být patrné, jak se soud vypořádal s obhajobou, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů a jakými právními úvahami se řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona v otázce viny a trestu.

17. Podle čl. 37 odst. 1 Listiny každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Konkretizace tohoto ustanovení je obsažena především v trestním řádu. Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní (§ 100 odst. 2 trestního řádu); za *způsobení nebezpečí* trestního stíhání je třeba považovat nejen případ, když hrozí zahájení trestního stíhání podle § 160 trestního řádu proti svědkovi nebo proti dalším osobám vyjmenovaným v § 100 odst. 2 trestního řádu, ale i případ, kdyby svědek osobě již stíhané pro trestný čin přitížil svou výpovědí nebo přispěl k jejímu usvědčení. Podobně jako trestní řád trestní zákoník vymezuje osobu blízkou tak, že se jí rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní (§ 125 trestního zákoníku).

18. Právo svědka na odepření výpovědi pro nebezpečí trestního stíhání jeho nebo osob blízkých je důsledkem ústavní ochrany proti sebeobviňování, která má hluboký historický základ. Jde o zcela subjektivní, ústavně zaručené právo svědka, který v uvažovaných případech, po poučení poskytnutém mu orgánem veřejné moci, sám váží a rozhoduje, zda svého práva odepřít výpověď využije či nikoli, a to téměř výlučně podle okolností (důvodů), jak sám je cítí a vnímá. V tomto smyslu nemůže a nesmí být potenciálně ohrožený svědek ve smyslu čl. 40 odst. 4 Listiny ve svém rozhodování omezován či dokonce ke složení svědecké výpovědi nucen [srov. např. nálezy ze dne 24. 1. 2013 sp. zn. III. ÚS 3162/12 (N 18/68 SbNU 243), ze dne 30. 4. 2013 sp. zn. I. ÚS 4642/12 (N 72/69 SbNU 267) aj.].

19. Na druhé straně k právu odepření výpovědi svědka podle § 100 odst. 2 trestního řádu nelze přistupovat jen na základě paušálního tvrzení o blízkém vztahu. U *jiných osob v poměru obdobném rodinnému poměru* musí být pečlivě zkoumán konkrétní vztah mezi takovými osobami, přičemž nezbytnou podmínkou je, aby újmu jedné z osob právem pociťovala druhá osoba jako újmu vlastní. Ze shora uvedeného je zřejmé, že v případě, kdy mezi dotčenými osobami není dán vztah rodinný, jde o osoby blízké v poměru obdobném rodinnému poměru jen tehdy, existuje-li mezi nimi vztah citový, a to tak silný,

že by újmu jedné osoby pocítovala druhá osoba jako újmu vlastní. V tomto směru je proto třeba trvat na tom, že v každém individuálním případě je namístě zkoumat, zda se o takový vztah skutečně jedná či nikoliv. Existenci poměru těchto jiných osob i důvodnost pocítované újmy je třeba opřít o objektivní skutečnosti; zpravidla nebude postačovat pouhé prohlášení takových osob (PŮRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1477). Proto svědek musí existenci uvedeného vztahu, jeho kvalitu a hloubku i jeho trvání řádně vysvětlit a přesvědčivě odůvodnit. Přitom se „vyžaduje vyšší intenzita tohoto vztahu, než jen obvyklá mezilidská soudržnost“ a musí být dány rovněž objektivní skutečnosti, ze kterých lze na intenzitu citového vztahu mezi osobami usuzovat (MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 až 117. Praha: Leges, 2013, str. 303, 304). Intenzita vztahu přitom může být dána celou řadou aspektů, a to podobností názorů a zastávaných hodnot, jeho kvalitou a hloubkou, délkou jeho trvání, společnými zážitky, koníčky, zájmy a dalšími přáteli, profesní provázaností, bydlením v sousedství, vzájemným kamarádstvím dětí, společně tráveným časem apod. Pojem osoby blízké tedy je třeba vnímat jako tzv. typový pojem, kdy nedostatek intenzity jednoho znaku může být nahrazen vyšší intenzitou znaku jiného [srov. náleze ze dne 9. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18 (N 120/90 SbNU 31)]. Břemeno tvrzení ohledně tohoto důvodu odepření výpovědi má vždy svědek, neboť právu odepřít výpověď odpovídá ústavní povinnost svědčit, nejsou-li prokázány uvedené okolnosti.

b) k právu na účinné vyšetřování

20. Podle čl. 6 odst. 1 Listiny má každý právo na život. Toto právo má mezi ostatními základními právy zvláštní postavení – bývá označováno za nejdůležitější, nejzákladnější či nejvyšší právo. Tomu odpovídá i systematické zařazení práva na život na začátek výčtu katalogu základních práv v Listině. Dojde-li v rozporu se zárukami plynoucími z tohoto práva k usmrcení člověka, není způsobu, jak toto porušení vůči přímé oběti odčinit. Právo na život tak musí být demokratickým právním státem chráněno zvlášť efektivně [náleze ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), bod 40].

21. Jak vyplývá z ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), čl. 2 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje po státech pouze pasivní zdržení se jednání, které by vedlo k úmrtí člověka, ale klade na ně i pozitivní závazky „přijmout odpovídající kroky k ochraně života osob ve své jurisdikci“ (viz rozsudek ESLP ve věci *L.C.B. proti Spojenému království* ze dne 9. 6. 1998 č. 23413/94, § 36). Tento pozitivní závazek se uplatní v kontextu jakékoliv činnosti, ať již veřejné, či nikoliv, u které existuje ohrožení práva na život (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Öneryildiz proti Turecku* ze dne 30. 11. 2004 č. 48939/99, § 71). Uplatní se i v případě dopravních nehod (viz například rozhodnutí ESLP ve věci *Rajkowska proti Polsku* ze dne 27. 11. 2007 č. 37393/02, rozsudek ESLP ve věci *Sergiyenko proti Ukrajině* ze dne 19. 4. 2012 č. 47690/07. Z rozsudku ESLP ve věci *Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku* ze dne 25. 6. 2019 č. 41720/13 pak přímo vyplývá povinnost provést účinné vyšetřování při úmrtí nebo život ohrožujícím zranění osoby při dopravní nehodě. Článek 2 Úmluvy je tedy aplikovatelný i v nyní posuzovaném případě.

22. Jedním z pozitivních závazků veřejné moci spojených s právem na život je povinnost provést účinné vyšetřování, je-li vzneseno hájitelné tvrzení o porušení práva na život.

Právo na účinné vyšetřování bylo v judikatuře Ústavního soudu dovozeno v návaznosti na judikaturu ESLP [srov. již uvedený nálezn sp. zn. I. ÚS 1565/14 či nálezn ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222) a rozhodnutí ESLP v nich citovaná]. Ústavní soud judikoval, že povinnost účinného vyšetřování vzniká, dojde-li k úmrtí osoby a nelze vyloučit možnost cizího zavinění, byť i ve formě nedbalosti (srov. usnesení ze dne 29. 10. 2013 sp. zn. I. ÚS 2886/13, bod 18).

23. Hájitelné tvrzení lze ve stručnosti charakterizovat jako takové, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné prostorově i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Splnění uvedených podmínek je vždy třeba posuzovat po zvážení všech konkrétních skutkových okolností věci [viz např. nálezn ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. II. ÚS 1398/17 (N 191/87 SbNU 155), nálezn ze dne 24. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1042/15 (N 91/81 SbNU 485), nálezn ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161), bod 87].

24. Účelem účinného vyšetřování je, aby příslušné orgány identifikovaly příčiny tvrzeného porušení práva, a pokud je to nutné, přivedly viníky k odpovědnosti za jejich činy. Požadavek provést účinné vyšetřování má charakter procesní povinnosti tzv. náležité péče. Negarantuje tedy žádný konkrétní výsledek, ale pouze řádnost postupu orgánů veřejné moci [srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 1565/14]. Podstatou práva na účinné vyšetřování je zajistit, že příslušné státní orgány budou jednat kompetentně, efektivně a vynaloží veškerou snahu, kterou po nich lze rozumně vyžadovat, aby věc řádně prošetřily, objasnily a aby jejich konání bylo v obecné rovině způsobilé vyústit v potrestání odpovědných osob [viz nálezn ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3196/12 (N 152/74 SbNU 301), nálezn ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222), nálezn ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1559/20, bod 29].

25. Ze shora uvedeného plyne, že dojde-li k úmrtí osoby a nelze vyloučit možnost cizího zavinění, byť i ve formě nedbalosti, musí orgány činné v trestním řízení provést účinné vyšetřování daného úmrtí. Toto účinné vyšetřování musí splňovat kumulativně následující samostatné požadavky vyplývající z judikatury ESLP: vyšetřování musí být a) nezávislé a nestranné, b) důkladné a dostatečné, c) rychlé a d) podrobené veřejné kontrole a umožňující aktivní participaci poškozeného [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 1565/14, sp. zn. II. ÚS 1376/18, sp. zn. IV. ÚS 1559/20].

26. Požadavek důkladnosti a dostatečnosti znamená, že orgány činné v trestním řízení musí přijmout přiměřené kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o incidentu, včetně mimo jiné očitých svědectví a použití forenzních metod. Závěry vyšetřování musí být založeny na důkladné, objektivní a nestranné analýze všech relevantních skutečností. Jakékoliv nedostatky ve vyšetřování, které podřývají jeho schopnost zjistit okolnosti případu nebo odpovědné osoby, povedou k rozporu s požadovanou mírou efektivnosti [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 1565/14, sp. zn. II. ÚS 1376/18, sp. zn. IV. ÚS 1559/20].

27. Kritérium důkladnosti a dostatečnosti se uplatňuje i tehdy, jsou-li poznatky získávány prostřednictvím znalců (znaleckých posudků). Úkolem Ústavního soudu ale není posuzovat věcnou správnost znaleckého posudku (usnesení ze dne 29. 10. 2013 sp. zn. I. ÚS 2886/13), nýbrž to, zda orgány činné v trestním řízení dodržely požadavky účinného vyšetřování, a to i se zřetelem k hodnocení znaleckého posudku.

28. Míra požadované kontroly veřejností se může lišit případ od případu. Ve všech případech však oběť či pozůstalí musí být do vyšetřování zapojeni v rozsahu nezbytném k zajištění svých oprávněných zájmů.

29. Jde-li o osoby oprávněné dovolávat se práva na účinné vyšetřování v souvislosti s právem na život, je třeba zdůraznit, že účinná ochrana práva na život je úzce spjata s povinností provést účinné vyšetřování v případě možného porušení tohoto práva. Tato ochrana by citelně ztratila na významu, pokud by se práva na účinné vyšetřování mohl dovolávat jedině ten jednotlivec, jehož právo na život bylo porušeno. V takovém případě by totiž fakticky právo na účinné vyšetřování měli pouze ti, jejichž život byl toliko ohrožen, ale kteří nebyli usmrceni.

30. Mezi prvky konstrukce moderního státu, založeného na hodnotovém východisku lidských práv a základních svobod (čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 1 a čl. 23 Listiny), patří v trestním právu jeho závazek upravit postih osob (objektivní právo), které svým protiprávním jednáním porušily právo na život jiného člověka, a současně poskytnout dotčeným osobám v postavení poškozených, popř. obětí trestného činu, jimiž jsou – v případě usmrcení – blízcí pozůstalí, prostředky, kterých se mohou dovolávat vůči orgánům činným v trestním řízení (subjektivní právo), tedy tam, kde se zásah do práva na život poškozeného promítá současně jako zásah do základních práv pozůstalých. Při jakémkoliv mocenském postupu týkajícím se porušení práva na život musí orgány činné v trestním řízení ctít ústavní zásadu nápomoci k co možná nejširšímu a nejsnadnějšímu uplatňování práv poškozených, která plyne z čl. 2 odst. 3 Ústavy („státní moc slouží“) a z čl. 6 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny, a tím současně dosáhnout naplnění účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1, § 2 odst. 15 trestního řádu). Přitom je třeba vycházet z toho, že zde vzájemně působí jednak plnění funkcí státu trestním zákonodárcem a orgány činnými v trestním řízení, stejně jako proti sobě stojící nároky plynoucí z odlišných ústavních lidskoprávních pozic obviněného, obžalovaného, poškozeného, oběti trestného činu či zúčastněné osoby, v důsledku čehož se mohou střetávat kautely nadměrného zásahu do základních práv a svobod obviněného, nebo naopak nedostatečně poskytované ochrany poškozených a obětí trestného činu [srov. náleze ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385)].

31. Substantivní jádro práva na život je ze své povahy spjaté s konkrétním jednotlivcem a jeho smrtí, a proto nemůže přejít na jinou osobu. To ovšem neplatí pro pozitivní závazky procesní povahy, které z práva na život vyplývají a k nimž patří právo na účinné vyšetřování. Platí proto, že práva na účinné vyšetřování plynoucího z práva na život se mohou dovolávat i osoby blízké toho, jehož právo na život mělo být porušeno, nemůže-li se tohoto práva domáhat tento jednotlivec sám.

B. Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

32. Za stěžejní považuje Ústavní soud námitku stěžovatelky, že rozhodující soudy opomněly provést důkaz výpovědi svědka D. D., který byl spolujezdcem ve vozidle Nissan Navara Double a který odepřel výpověď s odůvodněním, že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou, neboť mu manžel vedlejší účastnice byl za svědka na svatbě.

Příslušné soudy podle stěžovatelky neodůvodnily, proč umožnily jmenovanému svědkovi nevyprávět, když z žádné objektivní skutečnosti nevyplývalo, že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou. Ze skutečnosti, že jde o kamaráda manžela vedlejší účastnice, nelze podle ní bez dalšího vyvozovat, že má blízký vztah i s manželkou svého kamaráda.

33. Okresní soud ani krajský soud v odůvodnění svých rozhodnutí ve smyslu shora citovaných obecných východisek (sub body 17. – 19.) nijak blíže nezdůvodnily, proč akceptovaly odmítnutí výpovědi ze strany svědka D. D. Krajský soud k tomu v odůvodnění svého rozhodnutí toliko konstatoval, že na základě učiněných skutkových zjištění nelze vyloučit, že předmětné vozidlo v době dopravní nehody mohl řídit muž, konkrétně manžel vedlejší účastnice L. S. nebo D. D., kteří oba v procesním postavení svědka využili svého zákonného práva nevyprávět (viz bod 7. napadeného usnesení krajského soudu). Spokojil se tak s tvrzením svědka D. D., že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou, neboť mu manžel vedlejší účastnice byl za svědka na svatbě. Ač jde o vysvětlení zcela nedostatečné, krajský soud se jím detailněji nezabýval a podrobněji nezjišťoval, zda jde skutečně ve vztahu k vedlejší účastnici o osobu blízkou, ač ve smyslu shora uvedených obecných východisek je namístě bedlivě zkoumat, zda o takový vztah skutečně jde či nikoliv. Existenci takového vztahu pak musí svědek řádně vysvětlit a přesvědčivě odůvodnit, k čemuž zjevně nestačí jen jeho uvedené zcela povrchní tvrzení.

34. Je tak možno uzavřít, že rozhodující obecné soudy dostatečně a přesvědčivě nevysvětlily, proč neprovedly výpověď svědka D. D., který byl prokazatelně jednou z osob ve vozidle Nissan Navara Double a jeho výpověď tak mohla jednoznačně potvrdit či vyvrátit, zda řidičkou uvedeného vozidla byla vedlejší účastnice či jiná osoba. Takovým postupem obecné soudy nedostály shora popsáním požadavkům na řádné dokazování a na řádný proces. Tím, že uvedený důkaz neprovedly a opomenuly řádně odůvodnit jeho neprovedení, zatížily svá rozhodnutí vadami spočívajícími v porušení obecných procesních předpisů i zásad, vyjádřených v hlavě páté Listiny (viz čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2). Uvedené vady činí napadená rozhodnutí v zásadě nepřezkoumatelnými a současně i neústavními.

35. Jde-li o námitku stěžovatelky týkající se jejího práva na účinné vyšetřování, Ústavní soud konstatuje, že na vyšetřování dané dopravní nehody je aplikovatelné právo na účinné vyšetřování plynoucí z práva na život podle čl. 6 odst. 1 Listiny, neboť došlo ke zmaření dvou lidských životů, přičemž stěžovatelka coby manželka a matka zemřelých se může tohoto práva dovolávat.

36. Na základě učiněných skutkových zjištění není pochyb ani o existenci hájitelného tvrzení o porušení práva na život. Jako hájitelné mělo být tedy tvrzení stěžovatelky podrobena pečlivému prošetření orgány činnými v trestním řízení, jejichž úkolem bylo zjistit, zda ke smrti manžela a dcery stěžovatelky při dopravní nehodě nedošlo v důsledku zavinění jiné osoby.

37. Ústavní soud se proto zabýval otázkou, zda šetřením orgánů činných v trestním řízení byly splněny všechny požadavky vyplývající ze závazku státu provést účinné vyšetřování. Po přezkoumání věci shledal, že provedené vyšetřování všechny nezbytné požadavky nesplňovalo.

38. Příslušný policejní orgán II. ve věci usnesením ze dne 4. 4. 2015 č. j. KRPB-84455-9/TČ-2015-061271 (viz č. 1. 3 spisu) zahájil úkony trestního řízení proti D. P. (pro přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku), který při dané dopravní nehodě zemřel, ač z § 11 odst. 1 písm. e) trestního řádu jednoznačně vyplývá, že trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno proti tomu, kdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého. Následně ve vztahu k D. P. došlo ke změně kvalifikace na přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 trestního zákoníku. Policejní orgán přibral znalce Ing. Jaroslava Sedláka, Ph.D., který zpracoval dne 8. 6. 2015 znalecký posudek o analýze nehodového děje (viz č. 1. 189 a násl. spisu), z jehož závěrů vyplynulo, že reakce řidiče D. P. byla nevhodná a že pád uvolněného plechu z připojeného vozíku nepředstavoval pro jeho vozidlo žádné nebezpečí. Usnesením ze dne 14. 8. 2015 č. j. KRPB-84455-104/TČ-2015-061271-VK bylo rozhodnuto o odložení věci s tím, že trestní stíhání jmenovaného bylo nepřípustné (viz č. 1. 333 a násl. spisu). Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka stížnost (viz č. 1. 343 spisu), která byla usnesením okresního státního zastupitelství ze dne 16. 9. 2015 sp. zn. ZT 116/2015 jako nedůvodná zamítnuta podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu (viz č. 1. 346 spisu). Na toto usnesení reagovala stěžovatelka podáním k Nejvyššímu státnímu zastupitelství, nazvaném jako „Stížnost na vyšetřování dopravní nehody a jeho závěry a návrh na postup podle § 12 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství“. Nejvyšší státní zástupce však konstatoval, že prověřování bylo provedeno v dostatečném rozsahu a kontrolu spisu nenařídil.

39. Následně stěžovatelka na svou žádost nechala vypracovat nový znalecký posudek k provedení komplexní analýzy nehodového děje. Tento znalecký posudek vypracovalo dne 14. 7. 2017 Vysoké učení v Brně, Ústav soudního inženýrství (viz č. 1. 438 a násl. spisu), konkrétně Ing. Bc. Marek Semela, Ph.D., Ing. Albert Bradáč, Ph.D., a Ing. Michal Belák (dále jen „znalecký posudek Vysokého učení technického v Brně“). Z uvedeného znaleckého posudku vyplynulo, že pád předmětu z přívěsného vozíku jízdní soupravy vozidla Nissan Navara Double byl v přímé souvislosti se způsobem reakce řidiče vozidla Škoda a z faktického hlediska tedy způsobil vznik předmětného nehodového děje s tragickými následky. Až k opětovně učiněnému podání stěžovatelky Nejvyššímu státnímu zastupitelství ze dne 1. 9. 2017, jehož součástí byl vypracovaný znalecký posudek Vysokého učení technického v Brně, Nejvyšší státní zastupitelství postoupilo věc podle § 16a odst. 3 zákona o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k dalšímu opatření znovu okresnímu státnímu zastupitelství s pokynem doplnit dokazování a pokračovat v trestním řízení v dané věci, neboť dospělo k závěru, že uvedený znalecký posudek je novým důkazním prostředkem předloženým poškozenou. Věc byla následně státním zástupcem okresního státního zastupitelství postoupena znovu příslušnému policejnímu orgánu (rozhodnutím ze dne 21. 11. 2017 došlo vzhledem k důkazní a právní složitosti ke změně příslušného policejního orgánu a věcí se dále zabýval policejní orgán II. Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, 1. oddělení v Brně – viz č. 1. 355 spisu) za účelem doplnění dokazování a pokračování v prověřování věci, přičemž doplnění dokazování bylo uloženo především za účelem objasnění rozporů o osobě řidiče vozidla Nissan Navara Double s přívěsným vozíkem a zjištění této osoby za účelem možného zahájení trestního stíhání buď řidičky, nebo řidiče tohoto vozidla.

40. Nově pověřený a ve věci nově činný policejní orgán II. opět přibral znalce Ing. Jaroslava Sedláka, Ph.D., k vypracování doplnění jeho původního znaleckého posudku. Doplněk znaleckého posudku vypracoval tento znalec dne 5. 2. 2018 (viz č. l. 478 a násl. spisu), přičemž mu byl předložen mimo jiné i znalecký posudek Vysokého učení v Brně. Jmenovaný znalec shledal, že reakce D. P. brzděním byla započata pozdě, že mohl zvýšit svou pozornost již při sledování nákladu na ložné ploše vozíku vozidla před sebou (nadzvedávání, třepotání apod.), že za každé situace by vozidlo D. P. do místa kolize s plechem dojelo až v době, kdy již plech ležel na vozovce a sunul se po ní, a že D. P. nemohl využít manévru vyhnutí vlevo, kde se v tu dobu pohybovala jiná vozidla. Podle znalce v případě, že by D. P. zahájil svou reakci okamžitě, jak mohl rozpoznat odpoutáváním se plechu z přívěsného vozíku, a reagoval-li by plným brzděním na hranici adheze, a přitom udržel přímý směr jízdy vozidla, tak by se sice před kolizí s plechem nezastavil, avšak na úroveň plechu by se dostal až v době, kdy by plech již ležel na vozovce, čímž by mohlo dojít maximálně k lehkému poškození vozidla a nedošlo by ke střetu s návěsovou soupravou. Policejní orgán II. zejména na základě shora zmíněných závěrů doplněného znaleckého posudku znalce Ing. Jaroslava Sedláka, Ph.D., vydal dne 26. 7. 2018 (viz č. l. 679 a násl. spisu) další usnesení o odložení věci z důvodu nepřipustného trestního stíhání proti zemřelému podle § 159a odst. 2 trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. e) trestního řádu. Toto usnesení napadla stěžovatelka stížností. Okresní státní zastupitelství následně předložilo celý spisový materiál krajskému státnímu zastupitelství s odkazem na § 146 odst. 2 písm. a) trestního řádu. Teprve po opětovném přezkoumání věci dospěl státní zástupce krajského státního zastupitelství usnesením ze dne 3. 1. 2019 č. j. 1 KZT 715/2018-33 (viz č. l. 707 a násl. spisu) k závěru, že stížnost poškozené je důvodná a že prvotním hybatelem nehodového děje bylo uvolnění nedostatečně zajištěného přepravovaného kovového nákladu z přívěsného vozíku taženého vozidlem Nissan Navara Double, v důsledku čehož vzniklo důvodné podezření ze spáchání trestné činu řidičem tohoto vozidla, přičemž bylo nutné za účelem jeho objasnění doplnit dokazování. Při rozhodování o stížnosti podle § 147 odst. 1 trestního řádu bylo povinností stížnostního orgánu uplatnit tzv. revizní princip, tj. z podnětu podané stížnosti přezkoumat všechny výroky napadeného usnesení ze všech hledisek přicházejících v úvahu bez ohledu na to, zda byly či nebyly napadeny stížností, mohla-li proti nim stěžovatelka brojit, stejně jako správnost postupu řízení, které vydání napadeného usnesení předcházelo, přičemž bylo třeba přihlížet i k vadám, které nebyly ve stížnosti výslovně vytýkány (viz str. 4 usnesení krajského státního zastupitelství ze dne 3. 1. 2019 č. j. 1 KZT 715/2018-33). Až na základě zmíněného rozhodnutí krajského státního zastupitelství bylo usnesením policejního orgánu II. ze dne 15. 7. 2019 č. j. KRPB-84455-261/TČ-2015-060071-DH zahájeno trestní stíhání vedlejší účastnice (viz č. l. 713 spisu).

41. Po provedeném dokazování (výslechy svědků, znaleckými posudky a dalšími listinnými důkazy) podalo Okresní státní zastupitelství ve Vyškově u okresního soudu na vedlejší účastnici obžalobu ze dne 16. 1. 2020 č. j. ZT 116/2015-180 (viz č. l. 996 spisu). Okresní soud po projednání věci a vyhodnocení nashromážděných důkazů shledal, jak bylo již výše uvedeno, že i přes rozsáhlé dokazování nebyla najisto a bez důvodných pochybností ztotožněna osoba, která řídila předmětné motorové vozidlo zn. Nissan Navara Double. Provedené důkazy svědčí podle něj pouze o tom, že skutek se stal a že spoluzavinění a prvotní vinu na fatálním následku a na dopravní nehodě nese řidič vozidla Nissan Navara Double jedoucí s přívěsným vozíkem, který nezabezpečil dostatečně

nebezpečný náklad. Jednoznačná vina vedlejší účastnice se však orgánům činným v trestním řízení bez důvodných pochybností podle názoru okresního soudu objasnit nepodařila. Krajský soud se s názorem okresního soudu ztotožnil a zdůraznil, že vedlejší účastnice po převzetí usnesení o zahájení trestního stíhání i u hlavního líčení uvedla, že příslušný trestný čin nespáchala a k otázce, zda ví, kdo vozidlo řídil, odmítla vypovídat. Stejně tak učinili i manžel vedlejší účastnice L. S. a svědek D. D. Ve shodě s názorem okresního soudu krajský soud uzavřel, že nelze vyloučit reálnou možnost, že řidičem předmětného vozidla mohla být i jiná osoba.

42. Nelze přehlédnout, že na počátku prověřování policejní orgán I. přibral znalce Ing. Jaroslava Sedláka, Ph.D., který zpracoval dne 8. 6. 2015 znalecký posudek o analýze nehodového děje (viz č. l. 189 a násl. spisu), jehož závěry se později ukázaly na základě konečného posouzení orgánů činných v trestním řízení i soudů jako nesprávné. Uvedený znalec uzavřel, že reakce řidiče D. P. byla nevhodná a že pád uvolněného plechu z připojeného vozíku nepředstavoval pro jeho vozidlo žádné nebezpečí. Ani skutečnost, že orgány činné v trestním řízení vycházely z posudku zmíněného znalce, je nemůže ospravedlnit z hlediska účinnosti vyšetřování, neboť znalecký posudek je třeba hodnotit jako každý jiný důkaz a není možno jeho závěry přebírat bez dalšího.

43. Ústavní soud ve své judikatuře zastává názor, že důvodem pro jeho kasační zásah je stav, kdy orgány činné v trestním řízení očividně a neodůvodněně vybočily ze zákonných standardů dokazování, nebo jestliže hodnocení důkazů a k tomu přijaté skutkové závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či logického excesu (vnitřního rozporu), případně jsou založeny na zcela neúplném (nedostatečném) dokazování [srov. např. nálezy ze dne 11. 11. 2003 sp. zn. II. ÚS 182/02 (N 130/31 SbNU 165), ze dne 28. 6. 2005 sp. zn. II. ÚS 539/02 (N 131/37 SbNU 653), ze dne 20. 7. 2005 sp. zn. I. ÚS 585/04 (N 143/38 SbNU 117) aj].

44. Znalecký posudek podléhá hodnocení v souladu s trestním řádem a jeho závěry nemohou být orgány činnými v trestním řízení toliko „mechanicky“ přebírány. Ze stěžejních zásad dokazování v trestním řízení vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz. Ani ten *a priori* nepožívá větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběhu znaleckého zkoumání, věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, i spolehlivosti metod použitých znalcem a způsobu vyvozování jeho závěrů. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů podle vnitřního přesvědčení orgánu činného v trestním řízení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu, privilegovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkové zjištění (popř. i právní posouzení) a v konečném důsledku správnost rozhodování na znalce. Takový postup nelze z ústavněprávních hledisek přijmout již proto, že by eliminoval, resp. značně omezil povinnost orgánů činných v trestním řízení hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, čímž by ve svém důsledku omezil ochranu jedince vůči státu při plnění jeho povinnosti chránit zdraví

jedinice [srov. přiměřeně nálezy ze dne 6. 3. 2018 sp. zn. III. ÚS 4160/16 (N 40/88 SbNU 553) či ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4457/12 (N 132/70 SbNU 221)].

45. S ohledem na zásadu hospodárnosti a rychlosti trestního řízení nelze pominout také skutečnost, že na žádost stěžovatelky byl vypracován již shora zmíněný znalecký posudek Vysokého učení technického v Brně (viz č. l. 438 a násl. spisu), přičemž příslušný policejní orgán II. si nechal u téhož znaleckého ústavu, tj. Vysokého učení technického v Brně, vypracovat ještě další znalecký posudek ze dne 28. 6. 2019 (viz č. l. 763 a násl. spisu), ve kterém znalci dospěli k totožným závěrům jako při svém prvním zkoumání, což bylo zřejmé již při zadávání tohoto posudku. Další znalecký posudek u téhož znaleckého ústavu byl proto podle Ústavního soudu zjevně nadbytečný, a to jak z časového tak i ekonomického hlediska, neboť podle § 110a trestního řádu, má-li znalecký posudek předložený stranou všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by šlo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Takovým postupem orgánů činných v trestním řízení došlo bez ospravedlnitelných důvodů k průtahům v řízení, což je v rozporu s požadavkem rychlosti řízení a účinného vyšetřování.

46. Z popsanych skutečností je zřejmé, že stěžovatelka musela opakovaně činit podání vůči policejnímu orgánu a státním zastupitelstvím za účelem řádného objasnění věci. K dané dopravní nehodě došlo dne 4. 4. 2015 a pravomocně rozhodnuto ve věci bylo až dne 5. 5. 2021, přičemž stěžovatelka vyčerpala všechny možné opravné prostředky, a to včetně stížností a podání k Nejvyššímu státnímu zastupitelství v průběhu vyšetřování (sub body 34 až 36). Přesto však orgány činné v trestním řízení nedostály závazkům důkladného, dostatečného a zejména rychlého vyšetřování, jako jednoho z předpokladů účinného vyšetřování (sub 19 shora), když až na opakované stížnosti stěžovatelky a předložení na její žádost vypracovaného znaleckého posudku Vysokého učení technického v Brně ze dne 14. 7. 2017 dospělo krajské státní zastupitelství v usnesení ze dne 3. 1. 2019 č. j. 1 KZT 715/2018-33 (viz č. l. 707 a násl. spisu) k závěru, že stížnost stěžovatelky je důvodná a že prvotním hybatelem nehodového děje bylo uvolnění nedostatečně zajištěného přepravovaného kovového nákladu z přívěsného vozíku taženého vozidlem Nissan Navara Double, v důsledku čehož vzniklo důvodné podezření ze spáchání trestné činnosti osobou řidiče tohoto vozidla.

47. Orgány činné v trestním řízení až do vydání zmíněného usnesení ze dne 3. 1. 2019, tedy téměř po čtyřech letech od předmětné dopravní nehody, nevyvinuly dostatečné úsilí a nepřijaly taková opatření, která by umožnila provedení řádného dokazování. Jejich závěry tak nebyly založeny na důkladné, objektivní a nestranné analýze všech relevantních skutečností. Dokonce i poté, co Nejvyšší státní zastupitelství na základě podání stěžovatelky a předložení jí vyžádaného znaleckého posudku Vysokého učení technického v Brně postoupilo věc podle § 16a odst. 3 zákona o státním zastupitelství k dalšímu opatření znovu okresnímu státnímu zastupitelství s pokynem doplnit dokazování a pokračovat v trestním řízení v dané věci, neboť dospělo k závěru, že uvedený znalecký posudek je novým důkazním prostředkem předloženým poškozenou, policejní orgán II. znovu usnesením rozhodl o odložení věci z důvodu nepřípustného trestního stíhání proti zemřelému podle § 159a odst. 2 trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. e) trestního řádu. Přitom z uvedeného znaleckého posudku vyplynulo, že

pád předmětu z přívěsného vozíku jízdní soupravy vozidla Nissan Navara Double byl v přímé souvislosti se způsobem reakce zemřelého řidiče vozidla Škoda a z faktického hlediska tedy způsobil vznik předmětného nehodového děje s tragickými následky. Ani další postup policejního orgánu poté, co dospěl státní zástupce krajského státního zastupitelství usnesením ze dne 3. 1. 2019 č. j. 1 KZT 715/2018-33 (viz č. l. 707 a násl. spisu) k závěru, že stížnost poškozené je důvodná, nebyl v souladu s požadavkem rychlosti řízení, když nechal nadbytečně zpracovat nový znalecký posudek týměž Ústavem soudního inženýrství Vysokého učení technického v Brně, který již zpracoval znalecký posudek k žádosti stěžovatelky, čímž došlo k dalším neodůvodněným průtahům ve vyšetřování předmětné věci a tím narušení rychlosti řízení jako jednomu z požadavků na účinné vyšetřování. Takové shora podrobně popsání šetření orgánů činných v trestním řízení nelze považovat ani za rychlé, ani za důkladné a dostatečné ve smyslu práva na účinné vyšetřování.

48. Ústavní soud proto konstatuje, že šetření provedené orgány činnými v trestním řízení, a to zejména v přípravném řízení trestním, které trvalo téměř pět let, ale i následujícím soudním řízením, nesplnilo požadavky účinného vyšetřování, neboť nebylo důkladné a dostatečné, ani rychlé ve smyslu § 2 odst. 4, 5 trestního řádu, poněvadž zejména policejní orgány postupovaly nesoustředěně, nehodnotily řádně původní znalecký posudek znalce Ing. Jaroslava Sedláka, Ph.D., a to i později ve vztahu k znaleckému posudku Vysokého učení technického v Brně podle § 2 odst. 6 trestního řádu a příslušný státní zástupce nevykonával náležitě dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení podle § 174 trestního řádu. Následně okresní soud a krajský soud neprovedly důkaz výpovědi svědka D. D. a opomenuly řádně odůvodnit jeho neprovedení z hlediska jím tvrzené možnosti odepřít výpověď z důvodu, že je ve vztahu k vedlejší účastnici osobou blízkou (sub bod 4), ač důvodem pro odepření výpovědi podle § 100 odst. 2 trestního řádu je v takovém případě skutečnost, že by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání obviněné, jako osobě, vůči níž je v poměru obdobném rodinnému poměru, jejíž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

VI. Závěr

49. Ze shora rozvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. 5. 2021 č. j. 5 To 17/2021-1250 a rozsudkem Okresního soudu ve Vyškově ze dne 19. 10. 2020 č. j. 1 T 7/2020-1207 byla porušena práva stěžovatelky zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Napadená rozhodnutí okresního soudu a krajského soudu proto zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a věc se tak vrací do stadia po podání obžaloby.

50. Současně Ústavní soud vyslovil, že orgány činnými v daném trestním řízení, a to zejména v přípravném řízení trestním, byla porušena práva stěžovatelky podle čl. 6 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 1 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tento výrok může mít význam pro případnou náhradu škody nebo přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

51. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 26. dubna 2022

Josef Fiala
předseda senátu